

“พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์”: การศึกษามโนอุปลักษณะและมุมมองของ พสกนิกรไทยที่มีต่อในหลวงรัชกาลที่ 9

วรวรรณา เพ็ชรกิจ
สุธาณี ปิยพสุนทร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติและเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์มโนอุปลักษณะเพื่อน้อมถวายเป็นพระราชกุศล โดยนำแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณะมาศึกษาอุปลักษณะในภาษาที่พสกนิกรชาวไทยใช้เมื่อกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามสื่ออินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ และป้ายประกาศต่าง ๆ ผลการวิจัยพบรูปภาพแบบอุปลักษณะที่หลากหลายซึ่งเป็นคำและวลีจาก 9 มโนทัศน์ที่แตกต่างกัน อุปลักษณะเหล่านี้มีปรากฏใช้กันอย่างเป็นระบบและแพร่หลายโดยพสกนิกรหลายหมู่เหล่า และสะท้อน 9 มโนอุปลักษณะ ได้แก่ 1) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเทพ” 2) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพ่อ” 3) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้ร่มเงา” 4) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นฝน” 5) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้แสงสว่าง” 6) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครู” 7) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพลัง” 8) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเสาหลัก” และ 9) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นช่าง” มโนอุปลักษณะเหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจความหมายของวลีที่ว่า “พระองค์ทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์” ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กษัตริย์ อุปลักษณะ มโนอุปลักษณะ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

“Being more than a King”: A study of conceptual metaphors and Thai perspectives of King Rama IX

Worawanna Petchkij

Suthasinee Piyapasuntra

Abstract

This research was conducted in order to honor His Majesty the late King Bhumibol Adulyadej and disseminate knowledge on conceptual metaphor analysis and present it as an act of charity to His Majesty the late King Rama IX. This study examines metaphors used by Thais when referring to His Majesty King Bhumibol Adulyadej on the internet, in printed matter, and on billboards, based on the conceptual metaphor theory. The results revealed many metaphorical expressions that are words and phrases from nine different domains. They were systematically and ubiquitously used by different groups of Thai people and could reflect nine different conceptual metaphors: 1) “King Rama IX is a god”, 2) “King Rama IX is a father”, 3) “King Rama IX is a shelter”, 4) “King Rama IX is rain”, 5) King Rama IX is a luminary”, 6) “King Rama IX is a teacher”, 7) “King Rama IX is a pillar”, 8) “King Rama IX is a force”, and 9) “King Rama IX is a craftsman.” These conceptual metaphors help us to better understand the meaning of the phrase, “being more than a King”.

Keywords: king, metaphor, conceptual metaphor, His Majesty King Bhumibol Adulyadej

บทนำ

เป็นที่ประจักษ์ว่าตลอดระยะเวลากว่า 70 ปีที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองราชย์ ทรงเป็นที่รักยิ่งของพสกนิกรชาวไทย เห็นได้จากการถ่ายทอดความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในวาระต่าง ๆ กระทั่งห้วงเวลาที่พสกนิกรรับทราบข่าวพระองค์เสด็จสู่สวรรคาลัย ไม่ว่าจะเป็เว็บไซต์ หนังสือ นิตยสาร หรือป้ายประกาศขององค์กรห้างร้านต่างปรากฏถ้อยคำแสดงความอาลัยอย่างสุดจะพรรณนาอันสะท้อนให้เห็นทั้งความรู้สึก ความอาลัยรักที่ประชาชนมีต่อพระองค์ รวมทั้งมุมมองของพสกนิกรที่มีต่อพ่อหลวงของปวงชนชาวไทยด้วย

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ารูปภาพที่ปรากฏมีถ้อยคำแสดงอุปลักษณะอยู่มากมาย และการเปรียบเทียบดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากการศึกษาเบื้องต้นพบรูปภาพแบบอุปลักษณะ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นอุปลักษณะที่แสดงการเปรียบเทียบแบบตรงไปตรงมาในโครงสร้างที่มีค่านามสือถึงพระองค์ ประกอบกับคำกริยา “คือ” หรือ “ทรงเป็น” เช่น *พ่อหลวงคือดวงใจ พระองค์ทรงเป็นลมหายใจ ทรงเป็นศูนย์รวมใจไทยทั้งชาติ* ซึ่งแนวคิดอุปลักษณะแบบดั้งเดิม (IA Richard, 1936 อ้างใน Kittay, 1987) ถือว่าเป็นรูปภาพแบบอุปลักษณะที่แสดงความสามารถทางวาทศิลป์ของผู้ถ่ายทอดรูปภาพนั้น หรืออีกนัยหนึ่งคือผู้ประพันธ์มีการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งอย่างจงใจในแบบที่เรียกกันว่าการใช้ภาษาแสดง “ภาพพจน์” (Figure of speech)

กลุ่มที่สองคืออุปลักษณะที่อยู่ทั้งในรูปของค่านามและคำกริยาซึ่งเป็นคำที่มาจากมโนทัศน์เดียวกัน และถูกนำมาใช้ในแบบอุปลักษณะกันอย่างแพร่หลายโดยพสกนิกรหลายหมู่เหล่า เช่น พระภูมิพลฯ *โพธิสัตว์ขจัดทุกข์ ทรงสถิตอยู่ในดวงใจ ทรงปิดเป่าภัย ทรงคุ้มภัย ทรงปกป้องรักษา* และ *ทรงมาโปรด*ประชาชน ซึ่งตามแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณะของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) กลุ่มอุปลักษณะในแบบนี้หากมีหลักฐานทางภาษาที่แสดงการใช้กลุ่มคำจากมโนทัศน์เดียวกันอย่างเป็นระบบและอย่างแพร่หลายโดยผู้ใช้ภาษาจำนวนมาก หลักฐานทางภาษาเหล่านี้จะช่วยสะท้อนมุมมองที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อพระองค์ ท่านได้ว่าพระองค์ทรงเป็นเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

การศึกษาอุปลักษณะที่พสกนิกรใช้เพื่อกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงน่าจะเป็นประโยชน์ในด้านการค้นหามุมมองที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อพระองค์ตามแนวคิดทฤษฎีมิโนอุปลักษณะ และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในภาษาไทยยังคงค่อนข้างมีอยู่จำกัด พนิดา สังข์เอี่ยม (2549) เขียนบทความเกี่ยวกับคำเรียกพระมหากษัตริย์ไทยและได้กล่าวถึงคำเรียกบางคำที่อาจมองว่าพ้องกับอุปลักษณะที่พบในปัจจุบัน เช่น การใช้คำว่า “พ่อ” หรือ “ปู่” เพื่อเรียกกษัตริย์ในสมัยสุโขทัย เช่น พ่อขุนรามคำแหง พ่องำเมือง และ ปู่พระยาศรีอินทราทิตย์ ซึ่งพนิดากล่าวว่า คำเรียกดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องกับการปกครองแบบพ่อปกครองลูกในสมัยสุโขทัย ต่างกับสมัยอยุธยาที่ อัครวิทย์ เรืองรอง (2542) พบคำเรียกและความเปรียบเกี่ยวกับกษัตริย์ใน *ยวนพ่ายโคลงฉันท์* แสดงการเปรียบพระมหากษัตริย์เป็น “สมมติเทพ” การศึกษาของ นิตยา แก้วคัลณา (2542) ยืนยันแนวคิดเรื่องระบอบการปกครองมีผลต่อคำเรียกพระมหากษัตริย์ โดยจากผลการศึกษาภาพสะท้อนเกี่ยวกับสถานภาพของกษัตริย์ในวรรณกรรมไทยพบว่าสมัยสุโขทัยปกครองแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนบิดาของราษฎร จึงทรงอบรมสั่งสอนราษฎรได้ในสมัยต่อมาภาพของกษัตริย์เปลี่ยนไปเป็นบทบาทของธรรมราชา และด้วยการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ความสัมพันธ์จึงเปลี่ยนไปเป็นแบบเจ้ากับข้าที่ผู้ใดล่วงละเมิดมิได้ วรรณกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงสะท้อนคตินิยมแบบเทวราชาที่นอกจากกษัตริย์จะยังทรงเป็นเทพแล้วยังทรงเป็นธรรมราชาอีกด้วย

ปราโมทย์ สกุลรักความสุข (2554) ศึกษาความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีขอพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบการใช้อุปลักษณะแบบที่เป็นคำนามในโครงสร้างที่มีคำว่า “เป็น” หรือ “คือ” ที่แสดงการเปรียบกษัตริย์ทรงเป็นพระพุทธรูปเจ้า ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงเป็นเทพ (เช่น พระนารายณ์ พระวิษณุ พระพรหม พระอินทร์ เป็นต้น) ทรงเป็นบิดามารดา ทรงเป็นครูของคนทั้งโลก ทรงเป็นทรัพย์ ทรงเป็นฉัตรหรือฉัตรแก้ว ทรงเป็นพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ ในส่วนของงานวิจัยในต่างประเทศพบงานวิจัยที่กล่าวถึง

การใช้มนทัศน์กษัตริย์หรือ King เพื่อไปเปรียบเทียบหรือทำความเข้าใจมนทัศน์พระผู้เป็นเจ้าของในศาสนาคริสต์ โดยอุปลักษณะกษัตริย์เป็นเพียงอุปลักษณะเดียวที่สามารถอธิบายความสูงส่งและความมีอำนาจของพระผู้เป็นเจ้าของได้ (Muis, 2008; Brettler, 1989)

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้เห็นว่ายังไม่ม้งานวิจัยใดที่ศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับกษัตริย์ในภาษาไทยตามแนวทฤษฎีมนทัศน์ งานวิจัยนี้จึงศึกษารูปภาษาแบบอุปลักษณะที่พสกนิกรชาวไทยใช้เมื่อกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามแนวคิดทฤษฎีมนทัศน์ (Lakoff and Johnson, 1980) ซึ่งเป็นแนวคิดด้านภาษาศาสตร์ปริชาน เพื่อค้นหามุมมองที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อพระองค์

ทฤษฎีมนทัศน์

ทฤษฎีมนทัศน์ (Lakoff and Johnson, 1980) มองว่าอุปลักษณะเป็นรูปภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่ง และมักเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรม (มากกว่า) กับสิ่งที่มีความเป็นรูปธรรม (มากกว่า) เช่น การเปรียบเทียบเวลากับเงิน ความรักกับการเดินทาง เป็นต้น และทฤษฎีมนทัศน์ให้ความสำคัญกับรูปภาษาแบบอุปลักษณะที่ปรากฏในภาษาในชีวิตประจำวันโดยที่ผู้พูดไม่รู้ตัวว่ากำลังใช้อุปลักษณะอยู่ มากกว่าที่จะสนใจเฉพาะอุปลักษณะที่ปรากฏในงานประพันธ์ที่ผู้เขียนตั้งใจสร้างสรรค์ขึ้นมาหรืออุปลักษณะที่ใช้เพียงคน ๆ เดียวหรือคนไม่กี่คน ตามแนวคิดทฤษฎีมนทัศน์จึงเป็นรูปภาษาที่คนทั่วไปจำนวนมากใช้ในการพูดคุยสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน โดยผู้ใช้อุปลักษณะไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์หรือความสามารถทางภาษาสูงแต่อย่างใด และให้ความสนใจกับการนำคำหลากหลายคำจากมนทัศน์รูปธรรมหนึ่ง เช่น คำนามและคำกริยาต่าง ๆ มาใช้เป็นอุปลักษณะเมื่อพูดถึงมนทัศน์นามธรรมหนึ่ง ระบบของคำที่ถูกนำมาใช้แบบอุปลักษณะเหล่านี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงมนทัศน์ (conceptual metaphors) หรืออุปลักษณะในระดับปริชานที่แสดงกระบวนการคิดการทำความเข้าใจมนทัศน์ที่

เป็นนามธรรมผ่านอิกมโนทัศน์หนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรม (มากกว่า) ของผู้ใช้ภาษาในแต่ละวัฒนธรรม

รูปภาษาแบบอุปลักษณ์ที่นำมาวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ จึงมิได้เป็นเพียงอุปลักษณ์ที่เป็นคำนามในโครงสร้าง “นาม คือ/เป็น นาม” เท่านั้น เช่น “เวลาคือเงิน” หรือ “เวลาเป็นเงินเป็นทอง” แต่เป็นอุปลักษณ์ที่อยู่ในรูปของ คำกริยาและคำประเภทอื่นๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น การที่ผู้พูดภาษาอังกฤษ (Lakoff and Johnson, 1980) และภาษาไทย (ควาลไฮม, 2543) ใช้คำจากมโนทัศน์เงิน เมื่อพูดถึงหรืออธิบายเกี่ยวกับเวลา เช่น *save* time (ประหยัดเวลา) *spend* time (ใช้เวลา) *have* time (มีเวลา) *give* time (ให้เวลา) *invest* time (ลงทุนเวลา) และ *waste* time (เสียเวลา) คำกริยา “save/ประหยัด” “spend/use/ใช้” “have/มี” “give/ให้” “invest/ลงทุน” และ “waste/lost/เสีย” ปกติแล้วเป็นคำกริยาจากมโนทัศน์เงินหรือมีปรากฏใช้ในบริบทเกี่ยวกับเงิน แต่ถูกนำมาใช้แบบอุปลักษณ์หลากหลาย คำอย่างเป็นระบบและแพร่หลายโดยคนจำนวนมาก เมื่อพูดถึงเวลาระบบคำของอุปลักษณ์เหล่านี้ช่วยสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ “เวลาคือเงิน” ที่มีมโนทัศน์ “เวลา” เป็นมโนทัศน์นามธรรมที่ถูกเปรียบ หรือที่เรียกกันว่ามโนทัศน์ปลายทาง (target domain) และมโนทัศน์ “เงิน” เป็นมโนทัศน์ต้นเค้า (source domain) หรือสิ่งที้นำมาเปรียบที่มีความเป็นรูปธรรม (มากกว่า) ซึ่งทั้งสองมโนทัศน์นี้ไม่จำเป็นต้องมีความคล้ายคลึงทางกายภาพกันอยู่ก่อน (no existing similarity) แต่เป็นความคล้ายคลึงกันในระดับความคิดหรือระดับปริชานของผู้ใช้ภาษาในแต่ละวัฒนธรรม

มโนอุปลักษณ์ที่สะท้อนจากหลักฐานทางภาษาจะแสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิด การทำความเข้าใจพื้นฐานของมนุษย์ด้วยว่ามีลักษณะเป็นแบบอุปลักษณ์ กล่าวคือ คนเรามักจะทำความเข้าใจมโนทัศน์นามธรรมที่เข้าใจได้ยากกว่า (เวลา) ผ่านอิกมโนทัศน์หนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า (เงิน) เพราะชัดเจนกว่าหรือคุ้นเคยกว่า และกระบวนการทำความเข้าใจแบบอุปลักษณ์นี้จะเป็นแบบทางเดียวนี้เท่านั้น กล่าวคือ ไม่มีการเรียนรู้มโนทัศน์รูปธรรมผ่านมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

การวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์จึงต้องอาศัยหลักฐานระดับภาษาของรูปภาษาแบบอุปลักษณ์ (metaphorical expressions) ที่มากพอ โดยต้องเป็นอุปลักษณ์ที่ใช้กันแพร่หลายโดยคนจำนวนมากในชีวิตประจำวัน มีหลักฐานด้านความหลากหลายของประเภทของคำที่นำมาใช้แบบอุปลักษณ์ และคำต่างๆ ที่ใช้มีความเป็นระบบของคำที่มาจากมโนทัศน์เดียวกัน ดังแสดงในตัวอย่างอุปลักษณ์เงินข้างต้น จึงจะสามารถสรุปได้อย่างน่าเชื่อถือว่าอุปลักษณ์เหล่านั้นสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ใดในระดับปริชาณของผู้ใช้ภาษา

อย่างไรก็ตามมโนอุปลักษณ์หนึ่ง ๆ จะแสดงการทำความเข้าใจคุณสมบัติของมโนทัศน์ปลายทางได้เพียงบางส่วนหรือบางด้านเท่านั้น ดังนั้นเมื่อผู้ใช้ภาษาพูดถึงคุณสมบัติด้านอื่น ๆ ของมโนทัศน์ปลายทางจึงอาจพบว่ามีการใช้อุปลักษณ์ชุดอื่นที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์อื่นที่แตกต่างกันได้ ทำให้เมื่อนักวิจัยศึกษามโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับมโนทัศน์นามธรรมใด เช่น อุปลักษณ์เกี่ยวกับความรัก ผลการศึกษาจึงมักจะสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ได้มากกว่าหนึ่งแบบ ตัวอย่างเช่น การพบมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับความรักหลายแบบในภาษาอังกฤษ เช่น LOVE IS A JOURNEY, LOVE IS A NUTRIENT, LOVE IS A UNITY และ LOVE IS A COLLABORATIVE WORK OF ART (Kovecses, 2002) ที่แต่ละมโนอุปลักษณ์จะมีปรากฏให้เห็นในรูปภาษาแบบอุปลักษณ์ที่ใช้พูดถึงความรักในด้านที่แตกต่างกัน ซึ่งเลคอฟและจอห์นสัน (1980) เรียกคุณสมบัตินี้ของมโนอุปลักษณ์ว่า คุณสมบัติในการเน้น (highlighting properties)

จากประเด็นที่ว่าความคล้ายคลึงกันของสองมโนทัศน์มักไม่ได้เป็นความคล้ายคลึงทางกายภาพที่มีอยู่ก่อนแต่เป็นความคล้ายคลึงในระดับความคิดหรือปริชาณนั้น ทฤษฎีมโนอุปลักษณ์มีวิธีการอธิบายถึงความคล้ายคลึงในระดับปริชาณด้วยแผนผังแสดงการเชื่อมโยงคุณสมบัติ (mapping) ดังแสดงในแผนภูมิ 1 ที่แสดงโครงสร้างคุณสมบัติของมโนทัศน์ต้นเค้าคือ “การเดินทาง” และโครงสร้างคุณสมบัติของมโนทัศน์ปลายทางคือ “ความรัก” โดยที่ความคล้ายคลึงของคุณสมบัติของการเดินทางกับความรักบางประการสามารถอธิบายได้เป็นคู่ ๆ เช่น นักเดินทางกับคู่รัก และ ยานพาหนะคู่กับความสัมพันธ์ โดยความคล้ายคลึงเหล่านี้อาจไม่ใช่

ความคล้ายคลึงทางกายภาพที่มีอยู่ก่อน แต่เป็นความคล้ายคลึงที่เกิดขึ้นในระดับ
 ปริชาณของผู้ใช้ภาษาในวัฒนธรรมภาษาอังกฤษ และคู่คุณสมบัติเหล่านี้จะต้อง
 สัมพันธ์กับหลักฐานอุปลักษณณ์ในระดับภาษาที่พบ ผู้ศึกษาวิจัยมโนอุปลักษณณ์จึง
 ไม่ควรเขียนหรือคิดคู่คุณสมบัติต่างๆ ขึ้นมาเองลอยๆ หรือตามสามัญสำนึก โดย
 ไม่มีหลักฐานทางภาษาศาสตร์สนับสนุน

แผนภูมิ 1 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณของคุณสมบัติของ การเดินทางกับความรัก

Source (มโนทัศน์ต้นเค้า)	Target (มโนทัศน์ปลายทาง)
JOURNEY	LOVE
The travelers	the lover
The vehicle	the love relationship itself
The journey	events in relationship
The distance covered	the progress made
The obstacles encountered	the difficulties experienced
Decisions about which way to go	choice about what to do
The destination of the journey	the goals of the relationship

(Kovecses, 2002)

นอกจากนี้มโนอุปลักษณณ์มักสัมพันธ์กับหรือได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์
 ทางกายและประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้มโนอุปลักษณณ์ที่สะท้อนจาก
 ภาษาของกลุ่มคนจากต่างวัฒนธรรมภาษาจึงอาจแตกต่างกัน และมโนอุปลักษณณ์
 ไม่เพียงแต่พบเห็นได้จากรูปภาษาแบบอุปลักษณณ์เท่านั้นแต่อาจเห็นได้จากการ
 กระทำบางอย่างในสังคมอีกด้วย (Lakoff and Johnson, 1980)

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ข้อมูลและขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ศึกษาคืออุปลักษณะที่ปรากฏในถ้อยคำที่พสกนิกร ห้างร้าน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ กล่าวเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชตามวาระต่าง ๆ ในแหล่งข้อมูลภาษา 3 แหล่ง คือ สื่อ อินเทอร์เน็ต หนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์ และป้ายประกาศสาธารณะ เพื่อให้ได้ข้อมูล อุปลักษณะที่มาจากพสกนิกรหลายหมู่เหล่าและจากหลายช่องทางการสื่อสาร การรวบรวมถ้อยคำอุปลักษณะมีสองขั้นตอนย่อยคือ

1.1 ใช้คำและวลีค้นหาที่มีความหมายอ้างอิงถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช อาทิ “ในหลวง” “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” “ในหลวงรัชกาลที่ 9” และ “พ่อหลวง” ร่วมกับการค้นหาด้วยคำกริยาราชศัพท์ “ทรงเป็น” และคำว่า “คือ” เพื่อหาวลีที่อ้างอิงถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตัวอย่างเช่น “๘ ทรงเป็น...” “พระทรงเป็น...” และ “พ่อหลวงคือ...” ในแหล่งข้อมูลภาษาทั้งสามแหล่ง สำหรับการค้นหาในสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น ผู้วิจัยใช้คำค้นหาที่กล่าวข้างต้น สืบค้นในเสิร์ชเอนจินของกูเกิล (google) โดยคัดเลือกหน้าแสดงรายงานผลค้นหา (page) จำนวน 20 หน้าแรกมาวิเคราะห์หาอุปลักษณะ เพราะหน้าถัดจากนั้นไป มักไม่ปรากฏอุปลักษณะที่แตกต่างจากเดิมจึงถือว่าข้อมูลเพียงพอแล้ว ส่วนการเก็บข้อมูลในหนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์และป้ายประกาศสาธารณะ ใช้คำและวลีค้นหาชุดเดียวกัน โดยค้นหาเฉพาะในส่วนขอบทความหรือถ้อยคำเทิดพระเกียรติและแสดงความอาลัยที่ปรากฏในนิตยสาร หนังสือที่ระลึก และป้ายประกาศสาธารณะ ที่หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ จัดทำขึ้น

1.2 ใช้อุปลักษณะที่พบจากขั้นตอนที่ 1.1 เป็นคำและวลีค้นหาในขั้นที่ 1.2 เพื่อดูว่ามีการใช้อุปลักษณะเหล่านั้นมากน้อยเพียงใดและเพื่อค้นหาอุปลักษณะอื่น ๆ เพิ่มเติม ผู้วิจัยใช้คำค้นหาชุดนี้สืบค้นในเสิร์ชเอนจินของกูเกิลอีกครั้งโดยคัดเลือกหน้าแสดงรายงานผลค้นหาจำนวน 15 หน้าแรกมาวิเคราะห์ ส่วนเอกสาร หนังสือ

หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ดีพิมพ์เผยแพร่ และป้ายประกาศต่างๆ ได้ใช้คำและวลีค้นหาชุดเดียวกันนี้เช่นกัน

ในแต่ละขั้นตอนเมื่อพบการปรากฏของอุปลักษณะในถ้อยคำใด ถ้อยคำเหล่านั้นจะถูกพิมพ์รวบรวมลงในโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด เพื่อเก็บเป็นตัวอย่างรูปภาพแบบอุปลักษณะและบริบทที่ปรากฏใช้ และเพื่อให้สามารถจัดแยกประเภทตามกลุ่มความหมาย ผลการค้นหาคำและวลีดังกล่าวพบถ้อยคำที่ติดพระเกียรติทั้งแบบร้อยแก้วและร้อยกรองที่เขียนโดยประชาชนจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งในระดับบุคคล หน่วยงาน องค์กรจากทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพกล่าวคือไม่ได้มีการนับจำนวนและแจกแจงความถี่ของอุปลักษณะแต่ละประเภท

2. การวิเคราะห์

2.1 การวิเคราะห์อุปลักษณะ

การวิเคราะห์หรือระบุอุปลักษณะในฐานข้อมูลอาศัยเกณฑ์จากแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณะที่ว่าอุปลักษณะคือรูปภาพที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่ง หรือแสดงการเปรียบเทียบมโนทัศน์สองมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน งานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์อุปลักษณะทั้งที่เป็นคำนามที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “ทรงเป็น” หรือ “คือ” อุปลักษณะที่เป็นคำนามเดี่ยว คำกริยา และคำประเภทอื่นๆ เช่น คำขยายนาม และคำขยายกริยา วิธีการวิเคราะห์อุปลักษณะแต่ละโครงสร้างทางภาษา สามารถอธิบายโดยละเอียดพร้อมตัวอย่างได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1: การวิเคราะห์อุปลักษณะที่มีโครงสร้าง “นาม ทรงเป็น / คือ นาม” ที่มีคำนามหรือนามวลีปรากฏร่วมกับคำว่า “ทรงเป็น” หรือ “คือ” ดังแสดงในตัวอย่าง (1) และ (2) ที่คำว่า “พระ” และ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ปรากฏในตำแหน่งนามวลี มีความหมายอ้างอิงถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชตามด้วยกริยา “ทรงเป็น” และ “เป็น” แล้วตามด้วยนามหรือนามวลี “ครู” และ “สมมติเทพ” ซึ่งเป็นนามวลีที่ถูกนำมาใช้แบบอุปลักษณะ มีความหมายแสดงสิ่งเปรียบกับพระองค์ท่าน เป็นต้น

- 1) พระผู้ทรงเป็นครูของแผ่นดิน
- 2) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นสมมติเทพที่ควรบูชา

ถ้อยคำที่มีคำอ้างถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามด้วยคำกริยาราชาศัพท์ “ทรงเป็น” หรือคำว่า “เป็น” หรือ “คือ” แต่ไม่แสดง การเปรียบเทียบข้ามมโนทัศน์ ตัวอย่างเช่น *พระทรงเป็นนักพัฒนาคู่ฟ้าไทย* หรือ *พระทรงเป็นนักปฏิบัติสืบค้นหา* จะไม่นับเป็นอุปลักษณะและถูกคัดออกตั้งแต่ ขั้นตอนนี้

กลุ่มที่ 2: การวิเคราะห์อุปลักษณะที่เป็นคำนามที่แสดงการปรากฏ เฉพาะ สิ่งที่นำมาเปรียบ (vehicle) แต่ไม่ปรากฏสิ่งที่ถูกเปรียบ (tenor) จะดูจาก ความหมายของคำนามที่เป็นคำจากมโนทัศน์อื่น แต่ถูกนำมาใช้อ้างถึงหรือเปรียบ กับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เช่น การปรากฏของคำว่า “พ่อ” และ “ตะวัน” ในตัวอย่างที่ (3)–(4)

- 3) พ่อเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง
- 4) ตะวันที่เคยส่องแสง ดับมีดมืดลงทันใด

กลุ่มที่ 3: การวิเคราะห์อุปลักษณะที่อยู่ในรูปของคำกริยาและคำประเภท อื่นๆ ที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่ไม่มีคำว่า “ทรงเป็น” หรือ “คือ” ปรากฏอยู่ด้วย ดังตัวอย่าง (5)–(8) ทำโดยการวิเคราะห์ความหมายคำกริยาที่นำมาใช้ในประโยค ที่มีคำอ้างถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นประธานของ ประโยค เพื่อดูว่าคำกริยาเหล่านั้นเป็นคำที่มาจากมโนทัศน์ใดและแสดงการ เปรียบเทียบพระองค์กับสิ่งใด ซึ่งจะเห็นได้ว่าคำกริยา “สถิต” “ปิดเป่า” “คุ้มครอง” และ “ปกปักรักษา” เป็นคำกริยาที่ปกติแล้วจะปรากฏในบริบทของเทพหรือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ถูกนำมาใช้แบบอุปลักษณะเมื่อกล่าวถึงในหลวงรัชกาลที่ 9 เช่น

- 5) พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่สถิตในดวงใจของปวงประชา
- 6) พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ปิดเป่าภัย
- 7) แดดสียปี ที่พ่อ คอยคุ้มครอง
- 8) แดดสียสี่ปีที่ ๕ ปกปักรักษา หกสิบล้านใจภักดี ๕ รักษา

2.2 การวิเคราะห์หมโนอุปลักษณะ

การวิเคราะห์หมโนอุปลักษณะทำโดยวิเคราะห์และจัดกลุ่มทางความหมายของอุปลักษณะที่เป็นคำกริยาที่พบในกลุ่มที่ 3 โดยรวมกลุ่มคำกริยาที่มาจากมโนทัศน์เดียวกันไว้ด้วยกัน เช่น อุปลักษณะที่เป็นคำกริยาในตัวอย่าง (5)–(8) เป็นคำที่มาจากมโนทัศน์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนกัน จากนั้นวิเคราะห์ความหมายของคำนามในอุปลักษณะกลุ่มที่ 1 และ 2 ว่ามีคำที่มาจากมโนทัศน์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บ้างหรือไม่ ซึ่งหากพบว่ามีคำนามคำใด เช่น “สมมติเทพ” คำนามเหล่านี้จะถูกจัดเข้ากลุ่มกับคำกริยาจากมโนทัศน์เดียวกันนั้น จากนั้นหากหลักฐานทางภาษาหรือคำเหล่านี้แสดงถึงคำที่หลากหลายจากมโนทัศน์เดียวกันได้อย่างเป็นระบบ และมีการใช้อย่างแพร่หลายโดยคนจำนวนมาก ขั้นตอนต่อไปคือการวิเคราะห์หมโนอุปลักษณะ โดยดูว่าความหมายของอุปลักษณะเหล่านี้สะท้อนมโนอุปลักษณะใด เช่น สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเทพ” เป็นต้น

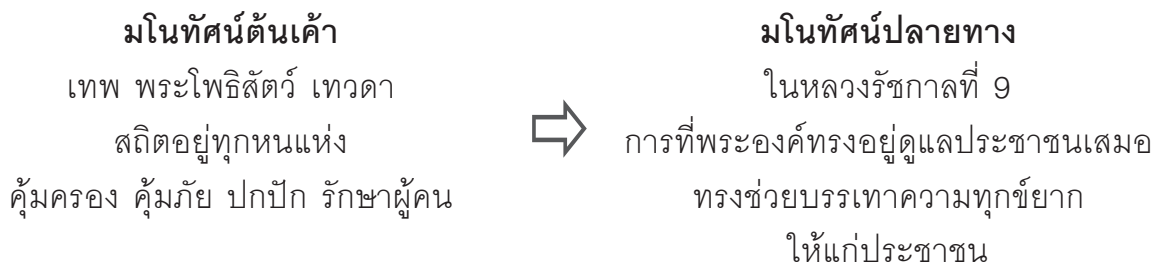
ในการสรุปมโนอุปลักษณะเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช งานวิจัยชิ้นนี้จะขอใช้คำว่า “ในหลวงรัชกาลที่ 9” เป็นมโนทัศน์ปลายทางเพื่อแสดงมโนอุปลักษณะที่กระชับ เข้าใจง่าย ตามความคุ้นเคยของพสกนิกร ในส่วนของมโนทัศน์ต้นเค้า เช่น “เทพ” ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกถ้อยคำที่สามารถเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ที่สะท้อนจากกลุ่มหลักฐานทางภาษามาหนึ่งคำเพื่อเป็นคำจากกลุ่มอย่างไรก็ตาม อุปลักษณะจำนวนหนึ่งได้ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์หมโนอุปลักษณะ เพราะถือว่าไม่มีหลักฐานทางภาษาที่มากและเป็นระบบเพียงพอที่จะสะท้อนมโนอุปลักษณะใดได้อย่างน่าเชื่อถือ อุปลักษณะเหล่านี้ ได้แก่ อุปลักษณะที่มีการปรากฏใช้คำจากมโนทัศน์เดียวกันจำนวนน้อย ไม่หลากหลายและไม่เป็นระบบเพียงพอ รวมทั้งอุปลักษณะที่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มมโนทัศน์ใดร่วมกับคำอื่นๆ ได้ และอุปลักษณะที่ไม่แพร่หลายหรือถูกใช้เพียงคนไม่กี่คน

การวิเคราะห์การเชื่อมโยงคุณสมบัติในระดับปริชาณ

ส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความคล้ายคลึงกันของคุณสมบัติของสิ่งทีนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกเปรียบ ซึ่งคู่คุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันนั้นจะพิจารณาจาก

ความหมายของรูปอุปลักษณะซึ่งเป็นกลุ่มคำจากมโนทัศน์ต้นเค้า โดยดูว่าอุปลักษณะเหล่านั้นมีความหมายที่อ้างถึงคุณสมบัติใดของมโนทัศน์ต้นเค้าง่าง จากนั้นพิจารณาว่าคุณสมบัติเหล่านั้นแสดงถึงการเปรียบเทียบกับคุณสมบัติใดของมโนทัศน์ปลายทาง แล้วนำเสนอคู่คุณสมบัติเป็นคู่ ๆ ในรูปของแผนผังแสดงการเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันของคุณสมบัติในระดับปริชาณ หรือ mapping ดังแสดงในแผนภูมิ 2 ซึ่งแผนภูมินี้แสดงการเปรียบเทียบหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยการที่มีเทพสถิตอยู่ ณ แห่งหนต่าง ๆ รอบตัวเราเทียบได้กับการที่พระองค์ทรงอยู่ดูแลพสกนิกรทั่วประเทศอยู่เสมอไม่ห่างหายไปไหน และการที่พระองค์ทรงช่วยบรรเทาความทุกข์ยากนานาประการให้แก่ประชาชนเทียบได้กับการที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนเคารพช่วยปัดเป่าภัย คும்ครอง คும்ภัย ปกป้อง รักษาผู้คน

แผนภูมิ 2 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติของเทพและในหลวงรัชกาลที่ 9

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบกลุ่มคำจากมโนทัศน์อื่นถูกนำมาใช้แบบอุปลักษณะแสดงการเปรียบเทียบสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับในหลวงรัชกาลที่ 9 กลุ่มคำเหล่านี้มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในเหล่าพสกนิกรของพระองค์ มีความหลากหลายและแสดงระบบคำจากมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยค่านาม คำกริยา และคำประเภทอื่นจากมโนทัศน์เดียวกันถึง 9 มโนทัศน์ และสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะในระดับปริชาณหรือมุมมองที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อพระองค์ 9 มโนอุปลักษณะดังต่อไปนี้ โดยจะได้แสดงพร้อมยกตัวอย่างหลักฐานทางภาษาในลำดับถัดไป

1.1 มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเทพ”

มโนอุปลักษณะนี้สะท้อนจากกลุ่มอุปลักษณะที่เป็นคำนามและคำกริยาหลายคำจากมโนทัศน์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายซึ่งหมายรวมถึงเทวดาและพระโพธิสัตว์ ดังจะเห็นได้จากการปรากฏใช้คำกริยาและกริยาวลี ได้แก่ *สถิต บัดเป่า คุ่มครอง ปกปักษ์รักษา* ในตัวอย่าง (5)–(8) และการใช้คำนาม *สมมติเทพ* ในตัวอย่างที่ (2) ข้างต้น รวมทั้งคำนามอื่นๆ อีก ได้แก่ *องค์เทพ เทพ มหาเทพ เทวา โพธิสัตว์ เทวาสวรรค์ สมมติเทพ พระ เทพยดา ผู้มีบุญ ดวงทิพย์ เนื่อนาบุญ* ตัวอย่างเช่น

- 9) ทรงเป็นเทพ อยู่ในใจ ไทยทั้งชาติ
- 10) คือเทวามาบรรเทาคความทุกข์เข็ญ
- 11) พระภูมิพลฯ โพธิสัตว์ขจัดทุกข์ ทั่วโลกสุขถาวรสุนทรสม
- 12) เทวาสวรรค์ คือในหลวงรัชกาลที่ 9

และคำกริยาวลีจากมโนทัศน์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ได้แก่ *จตุติ สถิต ปลดเปลื้องปวงทุกข์ ปราบยุคเข็ญ ดับโศก คุ่มครอง มาโปรด เคารพสักการะ บรรเทาทุกข์* และคำคุณศัพท์ ได้แก่ *ศักดิ์สิทธิ์* ตัวอย่างเช่น

- 13) จตุติมาให้โลกรื่นชื่นสดใส
- 14) พระองค์ฯ ทรงเป็นที่เคารพสักการะแต่คนทั่วโลก
- 15) ๘ คือ ธรรมราชา-สง่าศักดิ์ เป็นธรรมรักษ์ศักดิ์สิทธิ์พิศมัย
- 16) ในหลวงรัชกาลที่ 9 คือ เทพยดาที่คอยปกป้องปวงราษฎรของชาวไทย
- 17) ๘ คือ “มหาเทพ” จากฟากฟ้า เสด็จมาปราบยุคเข็ญให้เย็นงาม

อุปลักษณะเหล่านี้ประกอบด้วยคำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์จากมโนทัศน์เทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหลากหลายและเป็นระบบ และมีการใช้อย่างแพร่หลายโดยคนทั่วไปในสังคม ระบบของคำจากมโนทัศน์เดียวกันเหล่านี้จึงช่วยสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเทพ” ซึ่งความคล้ายคลึงของคุณสมบัติของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณมีแสดงไว้แล้วในแผนภูมิ 2 พร้อมคำอธิบายข้างต้น

1.2 มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพ่อ”

มโนอุปลักษณะนี้สะท้อนจากกลุ่มอุปลักษณะที่เป็นคำนามและคำกริยาหลายคำจากมโนทัศน์พ่อ ดังจะเห็นได้จากการปรากฏใช้คำนามและนามวลีต่างๆ ต่อไปนี้แบบอุปลักษณะ ได้แก่ เสด็จพ่อ พระบิดา บิดา พ่อหลวง พ่อของชาติ พ่อแห่งแผ่นดิน บุพการี พ่อ พระคุณพ่อ ผู้ให้ชีวิต คำสอน (ของพ่อ) และคำว่า ลูก ที่อ้างถึง พสกนิกร และคำว่า บ้าน ที่อ้างถึงประเทศไทย ตัวอย่างเช่น

- 18) อันที่จริงพ่อทรงงานกลางแดดร้อนของประเทศไทยมา 70 ปีแล้ว
- 19) พ่อทรงห่วงใย ใส่ใจ ลูกของพ่อ กว่า 60 ล้านคน
- 20) เราจะรักกันในบ้านหลังนี้ อย่างที่พ่อตั้งใจ
- 21) น้อมนำคำสอนของพ่อเป็นแนวทาง

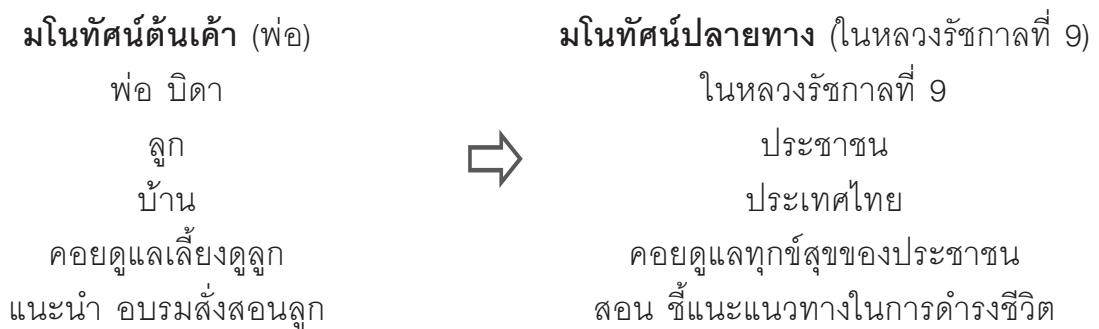
ในส่วนของอุปลักษณะที่เป็นคำกริยาและกริยาวลีจากมโนทัศน์พ่อที่พบได้แก่ ชี้แนะ แนะนำ สอน พร่ำสอน สั่ง บอกสอน อุ้มชู ดูแล ที่ปรากฏร่วมกับคำนาม ‘พ่อ’ ที่อ้างถึงในหลวงรัชกาลที่ 9 และคำกริยาอื่นๆ ได้แก่ รัก (พ่อ) เชื่อฟัง (พ่อ) (ลูก) หัดพูด ทำเพื่อลูก เกิด (มาเป็นลูกพ่อ) ตัวอย่างเช่น

- 22) พ่อเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง
- 23) นี่สินะคำว่า “พอเพียง” ที่พ่อหลวงทรงพร่ำสอน
- 24) พ่อบอกพ่อสอนเราหลายอย่าง เว้นอยู่อย่างเดียวที่พ่อไม่เคยบอกก็คือ “ให้เราทุกคนรักพ่อ”
- 25) เราคุ้นเคยกับภาพของในหลวง ที่เป็นพ่อที่ดูแลลูกทุกคน
- 26) รักพ่อ เชื่อฟังพ่อ ก็อยู่รอด โดยปลอดภัย
- 27) พ่อคือผ้าฝืนน้อยน้อยที่คอยห่ม กันแดดลมคอยอุ้มชูอยู่เคียงข้าง
- 28) ภูมิใจและดีใจที่เกิดมาเป็นลูกของพ่อหลวง

อุปลักษณะเหล่านี้แสดงการใช้คำจากมโนทัศน์พ่ออย่างเป็นระบบโดยประกอบด้วยคำนามและคำกริยาหลากหลายคำ นอกจากนี้อุปลักษณะเหล่านี้ยังถูกใช้อย่างแพร่หลายโดยคนทั่วไปในสังคม และช่วยสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพ่อ” ซึ่งความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณมีแสดงในแผนภูมิ 3 ที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นที่รักและเคารพสูงสุด

ของพสกนิกรนั้นมีความคล้ายคลึงกับพ่อซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในครอบครัวที่ทุกคนรัก ประชาชนของพระองค์เทียบได้กับลูกของพ่อ บ้านที่พ่อกับลูก ๆ อยู่ร่วมกันเทียบได้กับประเทศไทย และการที่พระองค์คอยใส่ใจดูแลประชาชนให้มีอยู่มีกิน อยู่ดี กินดี ให้แนวทางในการดำรงชีวิต เทียบได้กับการที่พ่อคอยดูแลเลี้ยงดูอบรม สั่งสอนลูกด้วยความรักและปรารถนาดี

แผนภูมิ 3 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติของพ่อและในหลวงรัชกาลที่ 9

1.3 มโนอุปลักษณ์ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้ร่มเงา”

มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนจากกลุ่มอุปลักษณ์ที่เป็นคำนามและคำกริยาหลายคำจากมโนทัศน์ของสิ่งที่สามารถให้ร่มเงาได้ ดังจะเห็นได้จากคำนามที่นำมาใช้เป็นอุปลักษณ์ เช่น ฉัตรแก้ว เศวตฉัตร โพธิ์ โพธิ์ทอง โพธิ์แก้ว โพธิ์ไทร ไทร ป่า และร่ม และคำกริยาและกริยาวลีจากมโนทัศน์เดียวกัน ได้แก่ ให้ร่มเงา ร่มเย็น ใต้ร่มเงา ใต้ร่มฉัตรชัย ปกเกษตร คุ้มเกล้า ปกเกล้า อาศัยเงา แผ่ ปกป้อง ปิดป้อง ตัวอย่างเช่น

- 29) พ่อเป็นฉัตรแก้วเกล้ามาจากฟ้า
- 30) เมืองไทย ร่มเย็น เป็นหนึ่งได้ เพราะเรามีพ่อหลวง
- 31) ๓ ทรงปกแผ่ป้องก้องไพศาล
- 32) ใต้ร่มเงาของพ่อ... เป็นสุขและร่มเย็น
- 33) ๓ ทรงเป็นร่มใจ

34) พระปกเกศ คุ้มเกล้า เราทั้งผอง

อุปลักษณะเหล่านี้แสดงการใช้คำจากมโนทัศน์ของสิ่งที่ให้ร่วมเงาอย่างหลากหลายและเป็นระบบ โดยประกอบด้วยคำนามและคำกริยาจากมโนทัศน์ของสิ่งที่ให้ร่วมเงาหลากหลายคำ อีกทั้งมีผู้ใช้อย่างแพร่หลายในสังคม และสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้ร่วมเงา” ซึ่งความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณมีแสดงในแผนภูมิ 4 ที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นผู้ปกครองประชาชน และคอยดูแลทุกข์สุขให้ประชาชนของพระองค์อยู่เสมออันมีความคล้ายคลึงกับสิ่งที่สามารถให้ร่วมเงาปกคลุมให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้ ประชาชนของพระองค์เทียบได้กับผู้ที่ยืนอยู่ใต้ร่มเงานั้น และการที่ประชาชนของพระองค์อยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้การปกครองดูแลของพระองค์ เทียบได้กับการอยู่อย่างเย็นสบายภายใต้ต้นไม้ใหญ่หรือฉัตรที่แผ่กว้างปกป้องพวกเขาจากแสงแดด ความร้อน และภัยอันตราย

แผนภูมิ 4 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติของสิ่งที่ให้ร่วมเงาและในหลวงรัชกาลที่ 9

<p>มโนทัศน์ต้นเค้า (สิ่งที่ให้ร่วมเงา) ฉัตร ต้นไม้ใหญ่ ป่า ร่ม ร่วมเงาของฉัตร ต้นไม้ ป่าและร่ม ความร่มเย็นใต้ร่มเงาของฉัตร ต้นไม้ ป่า และร่ม</p>		<p>มโนทัศน์ปลายทาง (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ในหลวงรัชกาลที่ 9 การปกป้องดูแลประชาชนของพระองค์ การอยู่ดีมีสุข อยู่ดีกินดี ของประชาชน</p>
---	---	--

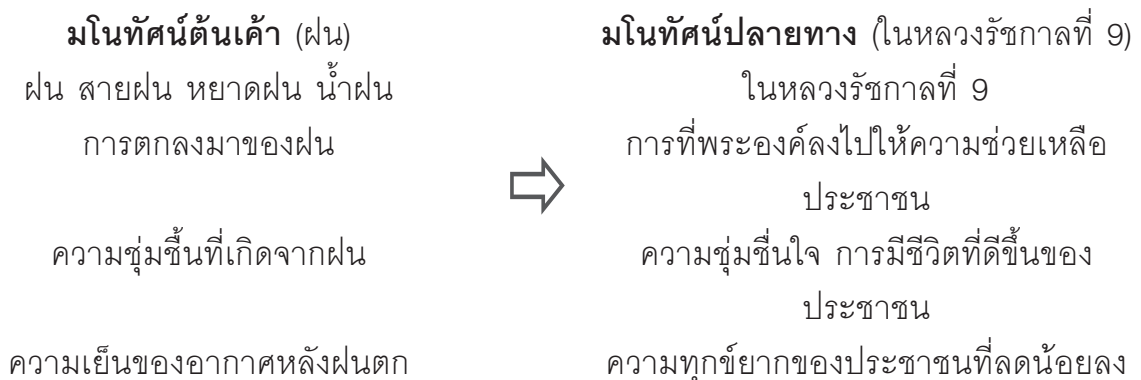
1.4 มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นฝน”

มโนอุปลักษณะนี้สะท้อนจากกลุ่มอุปลักษณะที่เป็นคำนามและคำกริยาจากมโนทัศน์ฝน ดังจะเห็นได้จากการปรากฏใช้คำนามและนามวลีเกี่ยวกับฝนและน้ำฝน ได้แก่ ฝน สายฝน หยาดฝน น้ำฝน น้ำทิพย์ น้ำเย็น น้ำ และคำกริยาและกริยาวิเศษณ์ ได้แก่ ชโลม (ใน ชโลมใจ ชโลมดิน) ผ่านฟ้ามาหยาดเย็น ชุ่มฉ่ำ เย็นฉ่ำ ชื่นใจ ด้บความร้อน ด้บทุกข์ภัย พรหมโลก ฟื้นแล้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 35) ทรงเป็นฝน ชุ่มฉ่ำ ดับความร้อน
 36) ทรงเป็นฝน ชโลมดิน ทั่วถิ่นไทย
 37) ธ คือฝน เย็นฉ่ำ พรำพรำ พรหมโลก ดับทุกข์ ไศกร้อน สลายคลาย เหน็บหนาว
 38) พระผ่านฟ้า มาหยาด เย็น พิน แล้ง ทุกแห่ง เห็น
 39) ทรงเป็นน้ำทิพย์ ชโลมใจ ไทยทั้งชาติ

อุปลักษณะเหล่านี้แสดงการใช้คำจากมโนทัศน์ของฝนอย่างหลากหลาย และเป็นระบบ โดยประกอบด้วยค่านามและคำกริยาจากมโนทัศน์ฝนหลายคำ และถูกใช้โดยพจนานุกรมหลายหมู่เหล่า และสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นฝน” ซึ่งความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณมีแสดงในแผนภูมิ 5 ที่แสดงให้เห็นว่าพจนานุกรมมองว่าในหลวงรัชกาลที่ 9 มีลักษณะคล้ายคลึงกับฝน การตกลงมาของฝน เทียบได้กับการลงไปให้ความช่วยเหลือดูแลพสกนิกรของพระองค์ ความเย็นชุ่มชื้นที่ได้จากฝนเทียบได้กับความชุ่มชื้นใจหรือความร่มเย็นเป็นสุขที่ประชาชนได้รับ ความเย็นของอากาศหรือการลดลงของความร้อนหลังฝนตก เทียบได้กับความทุกข์ของพสกนิกรที่ลดน้อยลงและอยู่ดีมีสุขมากขึ้น

แผนภูมิ 5 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติของฝนและในหลวงรัชกาลที่ 9

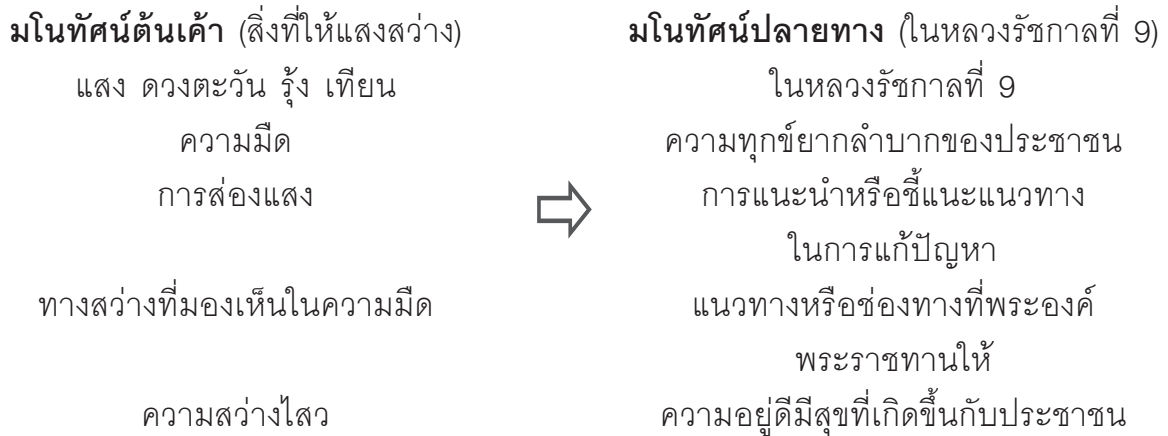
1.5 มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้แสงสว่าง”

มโนอุปลักษณะนี้สะท้อนจากกลุ่มอุปลักษณะที่เป็นคำนามและคำกริยาจาก มโนทัศน์แสงสว่าง ดังจะเห็นได้จากการปรากฏใช้คำนามและนามวลีที่อ้างถึงสิ่งที่เป็นต้นกำเนิดแสงได้แบบอุปลักษณะ ได้แก่ แสง แสงทอง แสงเทียน ดวงตะวัน สุริยะ รุ่ง ดวงประทีป ดวงมณี ดวงธรรม และคำกริยาและกริยาวลีจากมโนทัศน์นี้ ได้แก่ นำทาง สว่างไสว ส่อง สว่าง ดับ มอด สิ้นแสง ลับ และคำวิเศษณ์ ได้แก่ แหว ตัวอย่างเช่น

- 40) ๕ คือดวงตะวันที่ส่องหล้า
- 41) พระองค์ทรงเป็นแสงสว่าง
- 42) คือ ดวงมณี ดวงประทีป และดวงใจ
- 43) พระองค์คือ สุริยะ ส่องนำชาติ
- 44) ๕ ทรงนำหนทางสว่างไสว
- 45) สิ้นแสงแก้วที่แหวนาน
- 46) จากนี้แสงเทียนมอดดับ พ่อพักพระวรกาย

อุปลักษณะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้แสงสว่าง” ซึ่งความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณ มีแสดงในแผนภูมิ 6 ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวไทยมองในหลวงรัชกาลที่ 9 ว่าเป็นสิ่งที่ให้แสงสว่างแก่ประชาชน ความมีดมณเทียบได้กับความทุกข์ยากของประชาชน การส่องแสงออกมาเทียบได้กับการแนะนำหรือชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาของพระองค์ ทางที่มองเห็นในความมีดมณเทียบได้กับแนวทางหรือช่องทางต่าง ๆ ที่พระองค์พระราชทานให้ ความสว่างไสวเทียบได้กับความอยู่ดีมีสุขที่เกิดขึ้นกับประชาชน

แผนภูมิ 6 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติของสิ่งที่ให้แสงสว่างและในหลวงรัชกาลที่ 9

1.6 มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครู”

มโนอุปลักษณะนี้สะท้อนจากกลุ่มคำนามและคำกริยาที่ปกติแล้วมักปรากฏในการกล่าวถึงครูอาจารย์ เช่น การพบคำนาม *ครู บุรพาจารย์ บทเรียน* และคำกริยาจากมโนทัศน์เดียวกัน ได้แก่ *สั่งสอน ขัดเกลา หล่อหลอม* โดยคำเหล่านี้ถูกนำมาใช้แบบอุปลักษณะเมื่อกกล่าวถึงในหลวงรัชกาลที่ 9 ตัวอย่างเช่น

- 47) พระผู้ทรงเป็นบุรพาจารย์แห่งแผ่นดิน
- 48) ทรงเป็นครู คอยสั่งสอน ยามลับสน
- 49) ๕ ทรงนำไฟด้านความเพียร ให้บทเรียนให้ตัวอย่างต่างไต่รตรอง
- 50) ทรงขัดเกลาความคิดของคนในสังคมในเรื่องของความเป็นคนดี
- 51) 70 ปีที่ผ่านมาพระองค์ท่านได้ทรงหล่อหลอมใจของประชาชนให้เป็น

หนึ่ง

อุปลักษณะที่เป็นคำนามและคำกริยาจากมโนทัศน์ครูเหล่านี้มีการใช้อย่างแพร่หลายและช่วยสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครู” ความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณมีแสดงในแผนภูมิ 7 มโนอุปลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่าพสกนิกรมองว่าในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครูของพวกเขา ครูผู้คอยอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีวิชาความรู้และให้เป็นคนดี

แผนภูมิ 7 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชานระหว่างคุณสมบัติของครูและในหลวงรัชกาลที่ 9

1.7 มโนอุปลักษณ์ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเสาหลัก”

มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนจากกลุ่มค่านามและคำกริยาที่ปกติแล้วมักปรากฏในบริบทการพูดถึงเสา หรือหลัก เช่น การพบค่านาม เสาหลัก หลัก หลักชัย ที่ พื้ง ที่พื้งพื้ง เพื่อกล่าวอ้างถึงในหลวงรัชกาลที่ 9 และคำกริยาที่ปกติมีคำว่า เสา หรือหลัก เป็นประธาน ได้แก่ ปัก ค้าชู หนุน และคำวิเศษณ์ เช่น หนักแน่น มั่นคง คำเหล่านี้เป็นอุปลักษณ์ในบริบทที่กล่าวถึงหรือมีในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นประธานของประโยค ดังแสดงในตัวต่อไปนี้

52) ทรงเป็นหลักให้ชาติ

53) ขอให้พระองค์อยู่เป็นเสาหลักแห่งสยามประเทศต่อไปตลอดกาล

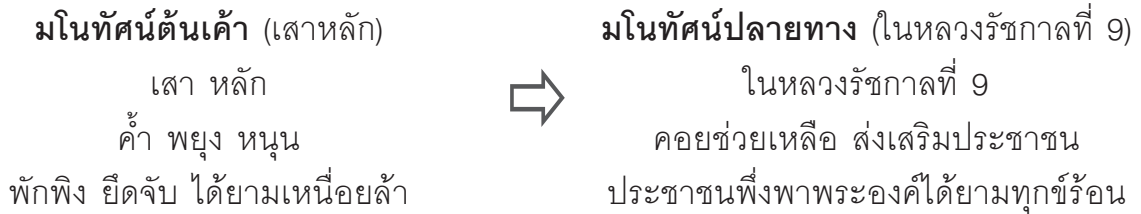
54) ทรงเป็นหลักอันหนักแน่นมั่นคงแห่งเสถียรภาพตลอดระยะเวลาหลายสิบปี

55) ...ในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ทรงค้าชูรั้วจามจุรี

56) ทรงหนุนช่วยอย่างจริงจัง

อุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเสาหลัก” ซึ่งความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชานมีแสดงในแผนภูมิ 8 มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าพสกนิกรมองว่าพระองค์ทรงเป็นเสาหรือหลักที่ประชาชนสามารถพิงพิง พื้งพื้งได้ยามยาก ยามลำบากเหนื่อยล้า เสาหรือหลักที่คอยค้ำพุงบ้านเรือน เปรียบได้กับพระองค์ที่คอยช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมประชาชนในด้านต่าง ๆ เสาหรือหลักที่ตั้งมั่นอยู่ไม่หนีหายไปไหน เปรียบได้กับพระองค์ที่ตั้งมั่นดูแลและไม่เคยละทิ้งประชาชน

แผนภูมิ 8 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติของเสาหลักและในหลวงรัชกาลที่ 9

1.8 มโนอุปลักษณ์ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพลัง”

มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนจากกลุ่มคำนามและคำกริยาที่ปกติแล้วมักปรากฏในบริบทการพูดถึงพลังและแรง เช่น การพบคำนาม พลัง แรง กำลัง พลังงาน แรงใจ พลังใจ และคำกริยาจากมโนทัศน์เดียวกัน ได้แก่ ผลักดัน บันดาล ขับเคลื่อน ในบริบทที่กล่าวถึงในหลวงรัชกาลที่ 9 ตัวอย่างเช่น

57) พลังแห่งแผ่นดิน... เสร็จแล้ว พญาโคกโคกแก้ววิเวกย่า...

58) มหาราชผู้เป็นกำลังของแผ่นดิน

59) ทรงเป็นแรงใจสร้างประวัติศาสตร์หน้าสำคัญคว้าเหรียญทองโอลิมปิก

60) ในหลวงทรงเป็นพลังงานชีวิต

61) ทรงเป็นพลังขับเคลื่อนแผ่นดินไทยให้เจริญรุ่งเรืองตลอดการครองราชย์

62) ตลอดระยะเวลา 70 ปี พระองค์ทรงขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

63) พระองค์ทรงผลักดันให้ประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าด้วยโครงการพระ

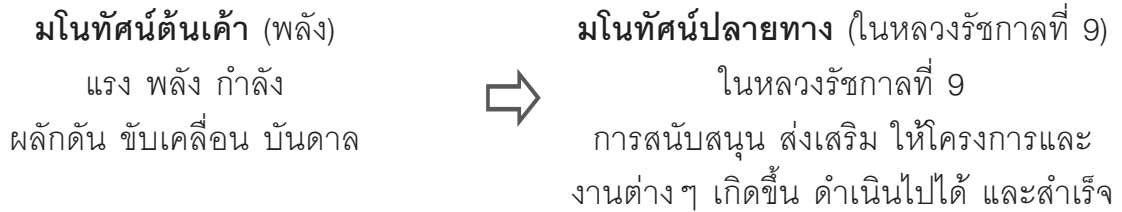
ราชดำริ

64) ทรงเป็นแรงบันดาลให้มีการพัฒนากิจการลูกเสือทั้งในประเทศและเวที

ลูกเสือโลก

อุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพลัง” ซึ่งความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณมีแสดงในแผนภูมิ 9 มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อในหลวงรัชกาลที่ 9 ว่า พระองค์ทรงเป็นพลังหรือแรงที่คอยผลักดันให้โครงการ กิจกรรมงาน และสิ่งดี ๆ ต่าง ๆ ในประเทศเกิดขึ้น และดำเนินไปได้โดยสำเร็จลุล่วง

แผนภูมิ 9 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติพลังและในหลวงรัชกาลที่ 9

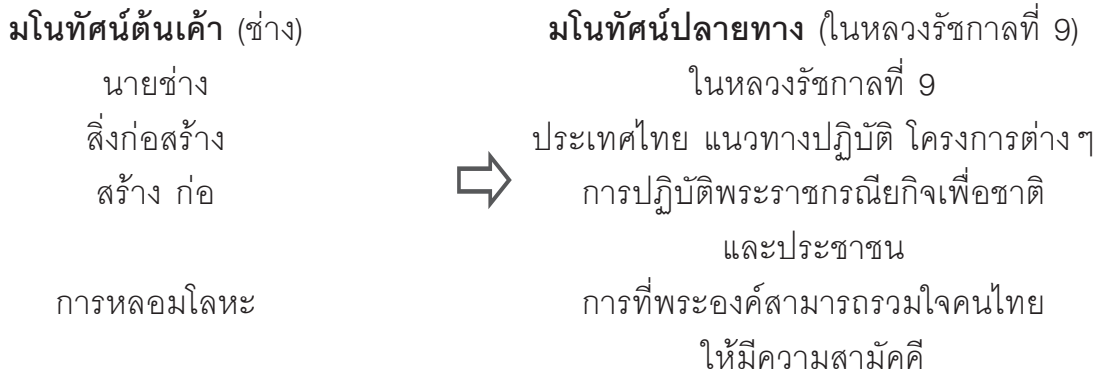
1.9 มโนอุปลักษณ์ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นช่าง”

มโนอุปลักษณ์นี้สะท้อนจากกลุ่มอุปลักษณ์ที่เป็นคำนามและคำกริยาจากมโนทัศน์ช่าง ดังจะเห็นได้จากการปรากฏใช้นามวลี ได้แก่ นายช่าง นายช่างใหญ่ ทาง และคำกริยา ได้แก่ สร้าง หลอม เมื่อกล่าวถึงในหลวงรัชกาลที่ 9 ดังแสดงในตัวอย่างต่อไปนี้

- 65) พ่อสร้าง เราทำต่อ
- 66) พ่อหลวงของชาวไทยท่านทรงสร้างประเทศให้เรามีอยู่มีกิน
- 67) พระทรงสร้างทางถูก ให้ลูกไทย
- 68) ทรงหลอมรวมคนไทยเป็น ‘หนึ่งเดียว’
- 69) พระองค์ทรงหลอมรวมจิตใจของพวกเขาให้เป็นหนึ่งเดียวกัน
- 70) ในหลวงรัชกาลที่ 9 นายช่างใหญ่ของแผ่นดิน

อุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นช่าง” ซึ่งความคล้ายคลึงของทั้งสองมโนทัศน์ในระดับปริชาณมีแสดงในแผนภูมิ 10 ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวไทยมองในหลวงรัชกาลที่ 9 ว่าเป็นช่างหรือนายช่างของประเทศไทย แนวทางปฏิบัติ โครงการต่าง ๆ เป็นสิ่งก่อสร้างที่พระองค์ทรงสร้าง การปฏิบัติพระราชกรณียกิจของพระองค์เปรียบได้กับการทำกริยา สร้างของช่าง การเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนของพระองค์เปรียบได้กับการหลอมโลหะให้เป็นเนื้อเดียวกัน

แผนภูมิ 10 การเชื่อมโยงความคล้ายคลึงกันในระดับปริธานระหว่างคุณสมบัติของช่างและในหลวงรัชกาลที่ 9

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่าอุปลักษณะที่พสกนิกรชาวไทยใช้เมื่อกล่าวถึงในหลวงรัชกาลที่ 9 นั้นมีความหลากหลายของรูปภาพ โดยพบอุปลักษณะทั้งที่เป็นคำนาม คำกริยา และคำประเภทอื่น ๆ ซึ่งเป็นคำที่มาจากมโนทัศน์อื่นถึง 9 มโนทัศน์ด้วยกัน และอุปลักษณะเหล่านี้สามารถสะท้อนมโนอุปลักษณะหรือสะท้อนมุมมองที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ 9 มโนอุปลักษณะ ได้แก่ (1) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเทพ” (2) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพ่อ” (3) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้ร่มเงา” (4) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นฝน” (5) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นแสงสว่าง” (6) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครู” (7) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเสาหลัก” (8) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพลัง” และ (9) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นช่าง”

หากมองในเชิงทฤษฎีอาจกล่าวได้ว่ามโนทัศน์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีความเป็นรูปธรรมเพราะเป็นบุคคล การพบมโนอุปลักษณะเกี่ยวกับพระองค์จึงอาจดูเหมือนทำให้เรามีหลักฐานไปได้แย้งกับแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณะได้ในส่วนที่กล่าวว่า มโนอุปลักษณะแสดงถึงกระบวนการทำความเข้าใจมโนทัศน์นามธรรมผ่านมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและเป็นแบบทางเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงพระองค์ท่านมักเป็นบริบท

การกล่าวถึงคุณงามความดีของพระองค์ การทุ่มเททำงานหนักเพื่อดูแลประชาชนของพระองค์ ความผาสุกที่ประชาชนได้รับ และความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์อย่างหาที่สุดมิได้ของพสกนิกร ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเป็นนามธรรม นอกจากนี้อุปลักษณะที่พบจำนวนหนึ่งอาจกล่าวโดยประชาชนจำนวนมากที่ไม่เคยพบพระองค์มาก่อน แต่มีภาพที่ตีงามของพระองค์ในจิตใจของพวกเขาอยู่เสมอ เพราะพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือดูแลประชาชนนั้นมีมากมาย และเป็นประสบการณ์ตรงที่พสกนิกรทุกหมู่เหล่าได้รับทั้งทางกายและทางใจ และประสบการณ์ที่พสกนิกรได้รับก็สอดคล้องกับอุปลักษณะและมโนอุปลักษณะที่พบในงานวิจัยนี้ และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณะที่กล่าวว่ามีในอุปลักษณะจะสัมพันธ์กับประสบการณ์ทางกายและทางวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษา (Lakoff, 1980)

ตัวอย่างเช่น การที่พระองค์ทรงทำโครงการฝนหลวงเพื่อลดความแห้งแล้งและฟื้นคืนผืนป่า (“ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นฝน”) การที่พระองค์ทรงคอยดูแลและส่งเสริมให้พสกนิกรอยู่ดีกินดีมีความสุข (“ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพ่อ” “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้ร่มเงา” และ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพลัง”) การที่ทรงคอยสอนประชาชนเรื่องแนวคิดทฤษฎีความพอเพียง เรื่องการทำความดีและเรื่องอื่นๆ (“ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครู”) การที่ทรงคอยช่วยแก้ปัญหาคลายความทุกข์ยากต่างๆ ให้กับพสกนิกรอยู่เสมอ (“ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเทพ” “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นแสงสว่าง” และ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเสาหลัก”) และการที่ทรงช่วยก่อตั้งโครงการต่างๆ เพื่อช่วยส่งเสริมอาชีพและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงการคิดค้นสร้างกังหันชัยพัฒนาเพื่อช่วยลดปัญหาน้ำเน่าเสียในชุมชนของพระองค์ (“ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นช่าง”) นอกจากนี้อาจกล่าวได้อีกมุมหนึ่งในเชิงทฤษฎีว่ามโนอุปลักษณะทั้ง 9 นี้เน้นคุณสมบัติแต่ละด้านของพระองค์ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดเรื่องคุณสมบัติในการเน้น (highlighting properties) ของทฤษฎีมโนอุปลักษณะได้เป็นอย่างดี

ข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ การแสดงความรู้สึกที่มีต่อผู้ที่เทิดทูนไว้เหนือเกล้า มิอาจกล่าวได้อย่างตรงไปตรงมา ทั้งความรู้สึกที่มีมากเป็นล้นพ้น ประกอบกับความเทิดทูนอาจเป็นกลไกหนึ่งที่ผลักดันให้ผู้ใช้ภาษาใช้อุปลักษณะเพื่อ

ถ่ายทอดความนึกคิดดังกล่าว และมีโนอุปลักษณะทั้ง 9 แบบที่พบนี้แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นหลายสิ่งในใจของ พสกนิกรชาวไทย และอาจช่วยให้เราเข้าใจความหมายของถ้อยคำที่ว่า “พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์” ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากมโนอุปลักษณะที่พบในงานวิจัยนี้ มี 4 มโนอุปลักษณะที่คล้ายคลึงกับงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ได้แก่ แบบที่ (1) มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเทพ” ที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัครวิทย์ เรืองรอง (2542) ซึ่งพบการเปรียบพระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพใน *ยวนพ่ายโคลงต้น* และงานวิจัยของ ปราโมทย์ สกุลรักความสุข (2554) ที่พบการเปรียบกษัตริย์ทรงเป็นพระพุทธรูปเจ้า ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงเป็นเทพ ในวรรณคดีขอพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการพบการเปรียบกษัตริย์ทรงเป็นพระเจ้าเป็นเจ้าในภาษาอังกฤษอีกด้วย (Muis, 2008; Brettler, 1989)

แบบที่ (2) มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพ่อ” ซึ่งคล้ายคลึงกับการเรียกพระมหากษัตริย์ว่าพ่อ เช่น พ่อขุนรามคำแหง ในสมัยสุโขทัย (พนิดา สังข์เอี่ยม, 2549) และการเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์เป็นพ่อหรือบิดา ในวรรณคดีขอพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ปราโมทย์ สกุลรักความสุข, 2554) แบบที่ (3) มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้ร่มเงา” เช่น ฉัตร และ ต้นไม้ สำหรับฉัตรหรือฉัตรแก้วเป็นอุปลักษณะที่ใช้เปรียบเทียบพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีขอพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วยเช่นกัน (ปราโมทย์ สกุลรักความสุข, 2554) แบบที่ (5) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นสิ่งที่ให้แสงสว่าง” ซึ่งคล้ายคลึงกับการเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีขอพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ (ปราโมทย์ สกุลรักความสุข, 2554)

ส่วนผลการวิจัยที่ต่างกับงานวิจัยในอดีตมี 5 มโนอุปลักษณะ ได้แก่ แบบที่ (4) มโนอุปลักษณะ “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นฝน” แบบที่ (6) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครู” แบบที่ (7) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเสาหลัก”

แบบที่ (8) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพลัง” และแบบที่ (9) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นช่าง” เป็นมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ยังไม่มีกล่าวถึงในงานวิจัยก่อนหน้า ซึ่งอาจเป็นเพราะความแตกต่างของยุคสมัยและความแตกต่างของพระราชกรณียกิจของในหลวงรัชกาลที่ 9 กับของกษัตริย์พระองค์อื่นในสมัยสุโขทัยและอยุธยา มโนอุปลักษณ์เหล่านี้จึงอาจจะได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ตรงที่ประชาชนในสมัยของพระองค์ได้พบประสบจากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน เช่น มโนอุปลักษณ์ แบบที่ (4) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นฝน” กับพระราชกรณียกิจด้านการแก้ปัญหาภัยแล้งด้วยฝนหลวง แบบที่ (6) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นครู” กับพระราชกรณียกิจด้านการสั่งสอนอบรมขัดเกลาประชาชนเรื่องการทำความดี ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทต่าง ๆ ที่พระราชทานให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า และการที่ทรงสอนให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เหมือนกับครูที่อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีหลักความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพและดำรงชีพตนได้ แบบที่ (7) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นช่าง” กับประสบการณ์ที่ประชาชนได้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ในด้านการก่อตั้งโครงการพัฒนาต่าง ๆ และโครงการหลวงกว่าสี่พันโครงการ และในด้านประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ อาทิ ฝนหลวง กังหันชัยพัฒนา และเรือใบ เป็นต้น แบบที่ (8) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นเสาหลัก” กับประสบการณ์ที่ประชาชนได้เห็นว่าพระองค์อยู่เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่พึ่งพิงให้ประชาชนเสมอในยามเกิดทุกข์ภัยต่าง ๆ แบบที่ (9) “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพลัง” กับประสบการณ์ที่ประชาชนได้รับความรัก ความอบอุ่น กำลังใจ และสิ่งดีจากพระองค์ อยู่เสมอ มีพระองค์เป็นตัวอย่างในการทำความดีเพื่อผู้อื่น รวมถึงอิทธิพลจากพระนามของพระองค์ที่มีความหมายว่าพลัง

อย่างไรก็ดีอุปลักษณ์ที่มีผู้ใช้เมื่อกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชยังมีอีกหลายแบบ แต่อุปลักษณ์ที่มีหลักฐานในระดับภาษาที่เป็นคำเพียงคำเดียว หรือพบคำจากมโนทัศน์เดียวกันเพียงจำนวนน้อยไม่หลากหลายเพียงพอที่จะสะท้อนว่าเป็นระบบคำจากมโนทัศน์ใด และมีการใช้ไม่แพร่หลายโดยคนหมู่มาก ได้ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์หามโนอุปลักษณ์ในงานวิจัยนี้ โดยถือว่า

ไม่มีหลักฐานทางภาษาที่มากพอที่จะนำมาสรุปว่าสะท้อนมโนอุปลักษณะใดเกี่ยวกับพระองค์ได้อย่างน่าเชื่อถือ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้พบอุปลักษณะกลุ่มนี้ที่แสดงสิ่งเปรียบ 6 แบบ เพื่อเปรียบเทียบกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่ 1. ศูนย์รวม 2. อวัยวะสำคัญ 3. ฟ้า 4. เข้มทิศ 5. ผ้าห่ม และ 6. ชาวนา ตัวอย่าง เช่น 1. พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ 2. พ่อหลวงคือดวงใจของคนไทยทั้งหล้า 3. ทรงเป็นฟ้า ปกป้องดิน ทุกถิ่นหน 4. พ่อยังเป็น เข้มทิศนำมิให้หลง 5. พ่อคือผ้าผืนน้อยน้อยที่คอยห่ม และ 6. ทรงหว่านกล้ารักไทยให้ร่มเย็น งานวิจัยในอนาคตจึงอาจนำอุปลักษณะเหล่านี้ไปเป็นประเด็นศึกษาต่อยอดขยายผลต่อไปเพราะอุปลักษณะเหล่านี้อาจมีปรากฏมากขึ้นในแหล่งข้อมูลภาษาแหล่งอื่น

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดตรงที่เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยที่พบจึงไม่อาจให้คำตอบในเชิงปริมาณที่แน่ชัดได้ว่าอุปลักษณะและมโนอุปลักษณะกลุ่มใดมีการปรากฏใช้มากน้อยกว่ากัน งานวิจัยในอนาคตจึงอาจศึกษามโนอุปลักษณะเกี่ยวกับกษัตริย์เพิ่มเติมในเชิงปริมาณ และงานวิจัยในอนาคตอาจศึกษามโนอุปลักษณะเกี่ยวกับกษัตริย์หรือผู้นำในประเทศหรือวัฒนธรรมอื่น และนำผลมาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้อาจมีส่วนช่วยให้ผู้ที่สนใจศึกษามโนอุปลักษณะได้เห็นตัวอย่างแนวทางการวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณะมากขึ้นว่าการจะสรุปผลว่ามีมโนอุปลักษณะใดในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาบ้างนั้น ผู้วิจัยควรต้องพบหลักฐานรูปภาษาแบบอุปลักษณะที่เป็นระบบ คำจากมโนทัศน์เดียวกันที่หลากหลายและมากเพียงพอ และเป็นอุปลักษณะที่มีการใช้อย่างแพร่หลายในภาษาในชีวิตประจำวันโดยคนทั่ว ๆ ไปในชุมชนภาษาที่ศึกษา เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- เดล ควาลโฮม. (2543). *อุปลักษณะเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องเวลาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์.
- นิตยา แก้วคัลณา (มกราคม-เมษายน 2542) ภาพสะท้อนเกี่ยวกับสถานภาพของกษัตริย์ในวรรณกรรมไทย. *ธรรมศาสตร์*. 25(1) , 127-135.
- ปราโมทย์ สกุศลรักความสุข. (2554). *ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีของพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พนิดา สังข์เอี่ยม. (กรกฎาคม 2549) คำเรียกพระมหากษัตริย์ไทย. *จุลสารลายไทยฉบับพิเศษ วันภาษาไทยแห่งชาติ*, 3-9.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน. (29 มกราคม 2556). *ในหลวง ทรงเป็นยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์* (สนิทสุดา เอกชัย, King of Thailand: More Than a Monarch) สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2560, จาก <http://www.doeb.go.th>
- อัศวินท์ เรืองรอง. (2542). การใช้คำเรียกและความเปรียบเกี่ยวกับกษัตริย์ในนวนิยายโคลงสั้น. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 12(3), 21-29.
- Brettler, Marc. (1989). *God is King: Understanding an Israelite Metaphor*. Sheffield: JSOT.
- Kittay, Eva. (1987). *Metaphor: its cognitive force and linguistic structure*. New York: Oxford University Press.
- Kovecses, Zoltan. (2002). *Metaphor. A practical introduction*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, George and Johnson, Mark. (1980). *Metaphors We Live By*. Chigaco: The university of Chicago Press.
- Muis, Jan. (2008). God Our King. *HTS Teologiese Studies Theological Studies*, 64(1), 269-288.
- Soskice, J M (1985). *Metaphor and religious language*. Oxford: Clarendon.